

Izglītības attīstības centrs (Latvija)
Līdsas Attīstības izglītības centrs (Apvienotā Karaliste)
Mondo (Igaunija)

Projekts "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos"

IETEIKUMI

attīstības/globālās izglītības iekļaušanai skolu dienaskārtībā

“IETEIKUMI attīstības/globālās izglītības iekļaušanai skolu dienaskārtībā” ir sagatavoti projekta “Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” ietvaros. IETEIKUMUS sagatavojis **Izglītības attīstības centrs** (Latvija), **Mondo** (Igaunija) un **Līdsas Attīstības izglītības centrs** (Apvienotā Karaliste).

Projekts (Nr.DCI-NSAED/2012/280-401) tiek īstenots ar Eiropas Savienības (ES) finansiālu atbalstu Attīstības un sadarbības biroja “*EuropeAid*” programmas ietvaros un ar Latvijas valsts budžeta programmas 07.00.00 „*Attīstības sadarbības projekti un starptautiskā palīdzība*” līdzekļiem. Par materiāla saturu atbild Izglītības attīstības centrs (IAC), un tas nevar tikt uzskatīts par ES vai Latvijas valsts viedokli.

Edgara Švanka dizains un makets

© IAC, 2015

ISBN 978-9934-8513-6-0

Ievads	2
Programmas	
Jauniešu pašizaugsmes pilnveides programma "Jauniešu kompetenču pilnveide efektīvai dzīvei mūsdienu pasaulē"	3
Pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides programma "Pedagogu profesionālo kompetenču pilnveide globālajā izglītībā"	4
Politikas veidotāju kompetenču pilnveides programma "Izglītības ekspertu un sabiedrības pārstāvju kompetenču pilnveide globālajā izglītībā"	5
Profesionālās kvalifikācijas pilnveides programma Igaunijas skolotājiem "Globalizējošā pasaule"	6
Projekta pieredzē balstīti ieteikumi	
Izglītības attīstības centrs , Latvija Projekta pieredzē balstīti ieteikumi attīstības/ globālās izglītības īstenošanai	8
Mondo , Igaunija Projektā gūtās mācības	11
Līdsas Attīstības izglītības centrs , Apvienotā Karaliste Projekta pieredzē gūtās mācības un ieteikumi	14
Ekspertu ieteikumi	
Visvaldis Valtenbergs , Vidzemes Augstskola, Latvija Ieteikumi globālajai izglītībai skolu mācību saturā – no translācijas uz transformāciju	17
Martina Pavličkova , Globālās izglītības centrs "OnEarth", Čehijas Republika Globālā izglītība praksē	20

Apzinoties globālo jautājumu būtiskumu un nepieciešamību īstenot izglītību, kas jauniešiem sniedz zināšanas, prasmes un attieksmes, kuras aktuālas savstarpēji saistītā un mijiedarbīgā pasaulē, Izglītības attīstības centrs (Latvija) sadarbībā ar Līdsas Attīstības izglītības centru (Apvienotā karaliste), Mondo (Igaunija) un Britu padomi Latvijā no 2013. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim ar Eiropas Komisijas atbalstu īsteno projektu "Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos".

Projekta pieredze ir atspoguļota vairākos izdevumos: "Ziņojums par attīstības/globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos" sniedz ieskatu globālās dimensijas klātbūtnē formālajā izglītībā Latvijā un citās Eiropas Savienības valstīs, "Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO" rodama idejas mācību stundām un aktivitātēm globālajā izglītībā, "Attīstības izglītības programmu un mācību materiālu VADLĪNIJAS" (angļu valodā) piedāvā iepazīties ar globālās izglītības programmām interesentiem citās valstīs, "Pirmie soļi attīstības/globālās izglītības izvērtēšanā, RĪKKOPA" iepazīstina ar globālās izglītības efektivitātes izvērtēšanas procesu. Izdevumi pieejami Izglītības attīstības centra mājaslapā: <http://www.globalaizglitiba.lv/globala-dimensija/projekta-izdevumi/>

Projekta noslēgumā tapuši "IETEIKUMI globālās dimensijas iekļaušanai skolu dienaskārtībā". IETEIKUMOS publicētas četras projekta laikā izveidotās programmas globālajā izglītībā: jauniešu pašizaugsmes pilnveides programma efektīvai dzīvei mūsdienu pasaulē, pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides programma globālajā izglītībā, izglītības ekspertu un sabiedrības pārstāvju kompetenču pilnveides programma globālajā izglītībā un globālās izglītības programma skolām, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas (ar krievu mācību valodu). Izdevums sniedz projekta pieredzē balstītus ieteikumus globālās dimensijas efektīvai iekļaušanai formālajā izglītībā. IETEIKUMOS rodami arī globālās izglītības ekspertu ierosinājumi globālās izglītības īstenošanai.

IETEIKUMU izstrādē piedalījās globālās izglītības praktiķi un eksperti no Latvijas Izglītības attīstības centra, Latvijas globālās izglītības skolu tīkla, Latvijas Vidzemes Augstskolas, Igaunijas Mondo, Lielbritānijas Līdsas Attīstības izglītības centra, Čehijas NaZemi.

Projekta ieviešanas komanda pateicas visiem, kas iesaistījās diskusijās un IETEIKUMU sagatavošanā!

Ceram, ka IETEIKUMI sniegs ierosmes plašam globālās izglītības interesentu lokam un veicinās globālās dimensijas jēgpilnu iekļaušanu izglītībā!

Projekta laikā Izglītības attīstības centrs (Latvija) izveidoja trīs programmas globālajā izglītībā: jauniešu pašizaugsmes pilnveides programmu efektīvai dzīvei mūsdienu pasaulē, pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides programmu globālajā izglītībā, izglītības ekspertu un sabiedrības pārstāvju kompetenču pilnveides programmu globālajā izglītībā. Mondo (Igaunija) sagatavoja globālās izglītības programmu skolām, kas īsteno mazākumtautību izglītības programmas (ar krievu mācību valodu). Tālāk sniegts īss programmu izklāsts.

Jauniešu pašizaugsmes pilnveides programma “Jauniešu kompetenču pilnveide efektīvai dzīvei mūsdienu pasaulē”

Programmas adresāti

Jaunieši, jaunatnes organizāciju aktīvistu un jaunie līderi.

Programmas mērķis

Paaugstināt jauniešu kompetenci globālajā izglītībā (GI), palielinot izpratni par attīstības jautājumiem Latvijā un pasaulē un sagatavojot atbildīgai un aktīvai dzīvei daudzveidīgā sabiedrībā.

Plānotie rezultāti

Dalībnieki iegūs izpratni par GI aktualitāti un satura pamatjautājumiem: globalizācija, ilgtspējīga attīstība, savstarpējā mijiedarbība, vērtības un uzskati, sociālais taisnīgums, konfliktu risināšana, informēts, aktīvs un atbildīgs pilsonis u. c. Tiks atbalstītas un stiprinātas jauniešu vispārcilvēciskās vērtības un attieksmes – cieņa un atbildība pret sevi un citiem cilvēkiem un viņu tiesībām, aktīva līdzdalība labākas un taisnīgākas pasaules veidošanā. Dalībnieki apgūs GI aktivitāšu plānošanas un īstenošanas metodiku, paplašinās izpratni par GI aktivitāšu organizēšanu ārpus skolas, iesaistot plašāku sabiedrību un stiprinot vietējo kopienu lomu pasaules norisēs. Programmas apguves rezultātā tiks stiprināta jauniešu turpmākā sadarbība GI un paaugstinātas jauniešu līderības prasmes.

Programmas saturs un īstenošanas formas

	Tematika un satura anotācija	Īstenošanas formas un metodes
1.	Globalizācijas procesi un izpausmes. Latvija globalizācijas procesos.	Globalizācijas jēdziena apguve. Situāciju analīze. Viedokļa pamatojums. Diskusija.
2.	Ilgtspējīga attīstība. Ilgtspējīga skola. Ilgtspējīgs patēriņš un ieradumi. Iedzīvotāju skaita pieauguma tendences un atbildība par planētas resursiem.	Ilgtspējīgas attīstības jēdziena apguve. Vēlmju un vajadzību vērtēšana. Ilgtspējīgas skolas audits. Iedzīvotāju skaita pieauguma tendenču vērtēšana.
3.	Savstarpējā mijiedarbība un atbildība. Saistība ar citiem cilvēkiem pasaulē: globālās tirdzniecības piemēri. Godīga tirdzniecība.	Statistikas datu analīze. Kooperatīvā mācīšanās. Procesu secības analīze. Lomu spēle. Videomateriālu vērtēšana. Diskusija.
4.	Sociālais taisnīgums. Izglītība Latvijā un pasaulē. Izglītības pieejamība dažādās pasaules valstīs.	Attēlu, piemēru, statistikas datu analīze. UNICEF videomateriālu analīze. Mistērija. Skolas neapmeklēšanas cēloņi Latvijā un pasaulē – salīdzinājums.
5.	Migrācijas procesi mūsdienu pasaulē.	Piemēru analīze. Darbs ar informāciju no dažādiem avotiem. Diskusija.
6.	Konflikti un miers. Starptautiskās sabiedrības loma konfliktu risināšanā.	Zini vai mini. Fotoattēlu analīze. Notikumu analīze un secinājumu veidošana. Argumentu izvirzīšana. Cēloņu un seku noskaidrošana.
7.	Stereotipi un aizspriedumi. Vērtību daudzveidība. Cieņa un tolerance.	Identitātes aktivitātes. Radoši projekti un aktivitātes kultūru daudzveidības izzināšanai un svinēšanai.
8.	Globālās izglītības akcijas un kampaņas: no plānošanas līdz īstenošanai.	Grupu darbs. Diskusija. Kritēriju veidošana. Plānošanas soļi.
9.	Programmas izvērtējums, tālākās darbības plānošana.	Diskusija. Izvērtējuma anketas. Ieviešanas plānošana.

Pedagogu profesionālās kvalifikācijas pilnveides programma “Pedagogu profesionālo kompetenču pilnveide globālajā izglītībā”

Programmas adresāti

Dažādu mācību priekšmetu skolotāji, klašu audzinātāji un topošie pedagogi.

Programmas mērķis

Paaugstināt pedagogu kompetenci GI, palielinot izpratni par attīstības jautājumiem Latvijā un pasaulē un stiprinot pedagogu metodiskās iemaņas jauniešu sagatavošanā atbildīgai un aktīvai dzīvei daudzveidīgā sabiedrībā.

Plānotie rezultāti

Programmas dalībnieki iegūs izpratni par GI aktualitāti, mērķiem un integrēšanas iespējām dažādos mācību priekšmetos un ārpusklases pasākumos. Dalībnieki paplašinās izpratni par mācību priekšmetu standartos noteiktajiem GI satura jautājumiem – cieņu pret daudzveidību un citu cilvēku tiesībām, dzīves kvalitāti, cilvēkdrošību, plašsaziņas līdzekļu lomu viedokļu veidošanā u. c. Dalībnieki apgūs GI metodiku, būs ieguvuši izpratni par GI aktivitāšu īstenošanas iespējām ārpus skolas, iesaistot plašāku sabiedrību.

Programmas saturs un īstenošanas formas

	Tematika un satura anotācija	Īstenošanas formas un metodes
1.	GI aktualitāte un pamatojums. GI, tās saturiskās jomas un vieta mācību procesā.	Lekcija. Diskusija. Tēmu izvērtēšana un ranžēšana. Labās prakses piemēru analīze.
2.	Identitāte un dažādība mūsdienu pasaulē. Dažādu kultūru savstarpējā saistība.	Situāciju analīze. Pašvērtējums un kritēriju izvirzīšana. Diskusija.
3.	Dzīves kvalitāte un tās dažādie aspekti. Atšķirīgas pieejas dzīves kvalitātes izpratnē.	Lekcija. Piemēru analīze. Vērtību ranžēšana un viedokļa pamatojums. Videoavotu vērtējums.
4.	Sociālā taisnīguma jautājumi mūsdienu pasaulē.	Cēloņu un seku analīze. Apgalvojumu izvērtējums. Jautājumu izvirzīšana. Diskusija. Statistikas datu analīze.
5.	Mediju un citu informācijas avotu loma izpratnes veidošanā par globālām norisēm.	Darbs ar tekstu. Vizuālo informācijas avotu analīze. Ietekmēšanas paņēmieni atpazīšana.
6.	Attīstības sadarbības veidi un nozīme globālo problēmu risināšanā.	Lekcija. Notikumu un situāciju vērtējums. Statistikas datu analīze. Diskusija.
7.	Pārtika un cilvēkdrošība.	Darbs ar statistikas avotiem, karti. Dažādu viedokļu salīdzinājums. Foto avotu vērtējums. Situāciju modelēšana.
8.	Globālā izglītība skolās – stundu un ārpusskolas aktivitāšu plānošana.	Diskusija. Kritēriju veidošana. Plānošanas soļi.
9.	Profesionālās kvalifikācijas pilnveides programmas izvērtējums, tālākās darbības plānošana.	Diskusija. Izvērtējuma anketas. Ieviešanas plānošana.

Politikas veidotāju kompetenču pilnveides programma “Izglītības ekspertu un sabiedrības pārstāvju kompetenču pilnveide globālajā izglītībā”

Programmas adresāti

Izglītības un attīstības politikas veidotāji, NVO aktivisti, eksperti un viedokļu līderi GI un attīstības jomā.

Programmas mērķis

Paaugstināt sabiedrības pārstāvju kompetenci GI, stiprinot viņu kapacitāti GI plašākā izplatīšanā un institucionalizēšanā izglītībā, sadarbības stiprināšanā ar izglītības un attīstības politikas veidotājiem un aktīvistiem.

Plānotie rezultāti

Sabiedrības pārstāvji paaugstinās izpratni par GI aktualitāti un būtību. Dalībnieki paplašinās izpratni par GI satura jautājumiem. Dalībnieki iepazīsies un analizēs Latvijas un Eiropas Savienības valstu pieredzi un labās prakses piemērus GI, vērtēs iespējas plašāk integrēt GI mācību procesā. Dalībnieki gūs ieskatu citu valstu pieejā, īstenojot dažādu līmeņu sadarbību attīstības jomā. Programmas apguves rezultātā dalībniekiem būs iespēja iesaistīties attīstības jomas profesionāļu pieredzes apmaiņā un sadarbībā.

Programmas saturs un īstenošanas formas

	Tematika un satura anotācija	Īstenošanas formas un metodes
1.	GI aktualitāte sabiedrībā un izglītībā. GI saturiskās jomas – dažādība, cilvēktiesības, ilgtspējīga attīstība, savstarpējā mijiedarbība, vērtības un uzskati, sociālais taisnīgums, konfliktu risināšana, informēts, aktīvs un atbildīgs pilsonis.	Lekcija. Sociālo zinātņu mācību priekšmetu standartu, audzināšanas darbu regulējošo dokumentu analīze. Diskusija.
2.	Politikas veidotāju sadarbības iespējas un nozīme GI integrēšanai mācību procesā. GI īstenošanas efektivitātes un kvalitātes izvērtēšanas instrumenti	Latvijas situācijas vērtējums – diskusija. Iepazīšanās ar citu ES valstu GI pieredzes piemēriem. Ideju laboratorija un priekšlikumu izstrāde sadarbības īstenošanai.
3.	Attīstības jomas situācija Latvijā un pasaulē. Attīstības sadarbības vēsture. Latvijas situācija attīstības sadarbībā – iespējas un izaicinājumi.	Lekcija. Attīstības sadarbības vēsture – notikumu hronoloģija, izpratnes maiņa un attīstība. Viedokļu vērtējums. Diskusija.
4.	GI aktivitāšu un kampaņu iespējas vietējā, nacionālā un plašākā līmenī. GI akciju īstenošana no plānošanas līdz izvērtēšanai. GI izmantošanas iespējas darbā ar dažādām mērķgrupām.	Piemēru analīze. Videomateriālu vērtēšana. Fotostāstu vērtēšana. Plānošanas soļi.
5.	Ieskats GI tematikā un metodikā – globalizācijas procesi un savstarpējā mijiedarbība, tēmas metodika.	Lekcija. Kooperatīvā mācīšanās. Darbs ar fotogrāfiju. Lomu spēles. Video un interneta resursu daudzveidīga izmantošana. Diskusija.
6.	Ieskats GI tematikā un metodikā – plašsaziņas līdzekļi mūsdienu pasaulē, to loma informācijas atspoguļošanā un viedokļu veidošanā.	Video un dokumentālo filmu analīze. Tikšanās ar žurnālistiem, kas darbojušies attīstības valstīs un “karstajos punktos”. Diskusija.
7.	Ieskats GI tematikā un metodikā – ilgtspējīga attīstība, sociālā un ekoloģiskā atbildība.	Diskusija. Prāta vētra. Darbs ar karti, statistikas datu analīze. Videomateriālu izmantošanas iespējas.
8.	Programmas izvērtējums, tālākās darbības plānošana.	Diskusija. Izvērtējuma anketas. Ieviešanas plānošana.

Profesionālās kvalifikācijas pilnveides programma Igaunijas skolotājiem “Globalizējošā pasaule”

(Mācību materiāli un apmācība fakultatīvam kursam Igaunijas izglītības programmā)

Programmas adresāti

Vidusskolas sociālo zinātņu mācību priekšmetu skolotāji (humānā ģeogrāfija un pilsoniskā audzināšana/vēsture). Programmā iekļautos tematus, metodes un uzdevumus var izmantot arī citos priekšmetos un līmeņos. Īpaši domāts par krievvalodīgo skolotāju iekļaušanu programmā, tāpēc kursa materiāli ir nodrošināti arī krievu valodā.

Programmas mērķis

Palielināt skolotāju globālās izglītības kompetenci, paplašinot izpratni par attīstības jautājumiem pasaulē, kā arī nostiprinot skolotāju metodoloģiskās prasmes, lai viņi varētu sagatavot jauniešus atbildīgai un aktīvai dzīvei daudzveidīgā sabiedrībā. Materiāli un apmācība fakultatīvajam kursam ir sagatavoti ar nolūku palielināt to skolu skaitu, kurās skolēniem tiek piedāvāts šis kurss.

Plānotie rezultāti

Programmas dalībnieki iegūs izpratni par galvenajiem globālajiem izaicinājumiem un uzlabos savas prasmes apspriest tos ar studentiem, izmantojot interesantas un inovatīvas pasniegšanas metodes.

“Globalizējošās pasaules” mācību materiāla saturs un metodes

Kursa materiāls ietver šādus svarīgākos satura jautājumus:

- procesu populācijās globalizējošā pasaulē: iedzīvotāju skaita pieaugums, migrācija un bēgļi, urbanizācija, multikulturāla sabiedrība – par un pret, kultūru un reliģiju konflikti, bruņoti konflikti, starptautiska sadarbība;
- pasaules ekonomiskais dalījums: nabadzība un attīstība, ekonomikas globalizācija, pasaules tirdzniecība un attīstības valstis, attīstības sadarbība un humanitārā palīdzība;
- globālā patērētājsabiedrība: pārmērīga patēriņa radītās sociālās un vides problēmas, strādājošo tiesības un bērnu darbs, pārtikas ražošana, ūdens, korporatīvā sociālā atbildība un godīgā tirdzniecība, globālā informācijas sabiedrība;
- globālās vides problēmas: atkritumi, klimata pārmaiņas, pārtuksnešošanās, bioloģiskās daudzveidības mazināšanās, raktuvju ietekme uz vidi, pasaules jūras izaicinājumi, ekonomiska mežu izmantošana.

Skolotājiem tiek piedāvātas šādas metodoloģiskās pieejas diskusijām par šiem jautājumiem: konkrētu gadījumu/situāciju analīze, viedokļu pamatošana, diskusijas, dokumentālo filmu noskatīšanās un analīze; interaktīvās spēles, piemēram, lomu spēles, viktorīnas; video, audio materiāli, kampaņas, intervijas, to analīze, darbs ar kartēm; salīdzināšana un secināšana; risinājumu meklēšana problēmām; pāru, grupu un komandas darbs.

Ar Igaunijas Ārlietu ministrijas atbalstu kursa materiāls ir attīstīts digitālā formātā un pieejams platformā *Eliademy*.

“Globalizējošās pasaules” apmācību programmas saturs un formas (60h)

Apmācību programmu veido četras vienas dienas apmācību sesijas un divu dienu ziemas skola. Dalībniekiem ir jāveic mājasdarbi un jārealizē skolas projekts, kas pēdējā nodarbībā jāprezentē kursa dalībniekiem.

	Tematika un satura anotācija	Īstenošanas formas un metodes
1.	Mūžizglītība, ilgtspējīgas attīstības mērķi, digitālās kompetences un globālās izglītības integrēšana stundās.	Lekcija, diskusija, grupu darbs, digitālās mācīšanās lietojumprogrammas, labās prakses analīze.
2.	Cilvēku pamatvajadzības, nabadzība un līdztiesība.	Lekcijas un diskusijas, grupu darbs, domu karte, videoklipu analīze.
3.	Ekonomika, ilgtspējīgs patēriņš, godīgā tirdzniecība.	Lekcijas un diskusijas, semināri, konkrētu gadījumu pētījumi, simulācija.
4.	Vide, klimata pārmaiņas, ilgtspējīga attīstība.	Diskusijas, grupu darbs, cēloņu un seku analīze, filmas analīze, atsevišķa notikuma analīze.
5.	Miermīlīgas sabiedrības, ksenofobija un rasisms, attīstības sadarbība, bēgļi.	Seminārs, grupu darbs, lomu spēle, filmas analīze, skolas projekta sagatavošana un īstenošana.

Projekta pieredzē balstīti ieteikumi attīstības/ globālās izglītības īstenošanai

Izglītības attīstības centrs, Latvija

Globālās dimensijas integrēšanai formālās izglītības saturā nav nepieciešama institucionāla revolūcija. Projekta ietvaros veiktais pētījums rāda, ka gan Latvijā, gan citās valstīs ir pietiekami daudz iespēju globālo tematiku iekļaut jau esošās sistēmas ietvaros – mācību priekšmetu saturā, klases audzinātāja darbā, projektos un citos klases un skolas pasākumos.

Būtiskākais ir sniegt pārliecību skolotājiem, ka globālās dimensijas integrēšana ir nevis papildu pienākums vai papildu slodze, bet gan praktisks instruments mācību priekšmetu satura dublēšanās novēršanai, skolēnu un skolotāju slodzes optimizācijai, zināšanu sinerģijas veicināšanai.

Attīstības/ globālās izglītības īstenošanas panākumi vislielākajā mērā ir atkarīgi no skolotāja spējas mācību procesā nodibināt saikni starp lokālo un globālo. Piemēram, parādīt, kā reģionālie un globālie migrācijas procesi atspoguļojas skolēna ģimenes vēsturē, kā ikviena cilvēka iepirkšanās ieradumus ietekmē globālā ekonomiskā mijiedarbība u. tml. Tieši personīgās pieredzes aktualizēšana vislabāk sagatavo skolēnus pasaules norišu un kopsakarību izpratnei.

Ikvienā attīstības/ globālās izglītības tēmā būtiskas ir iemaņas darbā ar daudzveidīgiem informācijas avotiem. Skolēnu prasme lietot medijus, izprast ne tikai tekstu, bet arī kontekstus un zemtekstus, spēja atšķirt faktus no viedokļiem ir izšķiroši svarīgi priekšnoteikumi argumentēta personīgā viedokļa veidošanā. Tādēļ projektā izstrādātās GI programmas piedāvā praktiskus paņēmienus šo prasmju izkopšanai – analītiskus jautājumus, pozīcijas rakstu veidošanu, darbu ar dažādiem informācijas nesējiem u. c.

Attīstības/ globālā izglītība ir arī starpkultūru izglītība, tāpēc uzmanība pievēršama starpkultūru kompetences attīstīšanai. Cieņa pret citām kultūrām ir viens no globālās izglītības balstiem. Tādēļ programmas paredz apgūt jautājumus par vērtībām dažādu tautu pasakās, pasaules bērnu rotaļlietām un ģimeņu ēdienkartēm. Šajā kontekstā īpaši nozīmīga ir ētikas kodeksa ievērošana, atspoguļojot attīstības valstis un cilvēkus. Globālās izglītības tēmu apguvi nepieciešams balstīt līdzvērtīgā attieksmē pret citiem cilvēkiem un kultūrām. Tas nozīmē atteikšanos no stereotipiem tekstu, fotogrāfiju un citas informācijas izmantošanā, korektumu valodā, izteiksmes veidā, terminoloģijas lietojumā.

Attīstības/ globālā izglītība vienmēr ir balstīta zināšanās, tāpēc projekta ietvaros izstrādātajās globālās izglītības programmās plaši izmantota statistika, atsauces uz pētījumiem, starptautiskiem salīdzinošiem attīstības indeksiem. Tomēr būtiski atcerēties, ka mūsdienu pasaulē šāda informācija strauji noveco, tādēļ prasmei sekot aktuālajam jāklūst par globālā izglītotāja profesionālās ikdienas neatņemamu sastāvdaļu.

Izglītības attīstības centrs, Latvija

Attīstības/ globālās izglītības mērķis ir sekmēt atbildīgu rīcību, reālu iesaistīšanos lokālās un globālās kopienas dzīvē. Programmu aprobācija pierādījusi, ka vislielāko piensumu izpratnes un attieksmes maiņā dod tādas ārpusstundu aktivitātes kā, piemēram, ūdens un pārtikas patēriņa “audits” ģimenēs, skolā un plašākā mērogā, pētījumi par globālo preču klātbūtni vietējā veikaliņā vai personīgajā ledusskapī, kampaņas zaļāka dzīvesveida atbalstam, līdzekļu vākšana tiem, kam klājas grūtāk, u. tml. Viens no globālās izglītības izaicinājumiem ir mācīt izprast problēmu sarežģītību un vienlaikus būt optimistiem, saskatīt jēgu un iespējas risināt problēmas, ar kurām sastopas cilvēki lokālā un globālā mērogā. Tādēļ globālajai izglītībai ir jādod perspektīvas izjūta un jāveido pārliecība, ka ikviens var veicināt reālas pozitīvas pārmaiņas.

Projekta pieredze mācījusi, ka lieliskus ekspertus un globālās mācīšanās cilvēkresursus ir iespējams atrast vietējās kopienās. Tie ir gan cilvēki ar interesantu brīvprātīgā darba pieredzi, gan uzņēmēji, kuriem ir starptautiskas partnerības, gan nevalstiskās organizācijas, kuras lokālā un globālā mērogā strādā ar veselības, vides, sociālās integrācijas un citiem jautājumiem.

Attīstības/ globālajā izglītībā īpaši akcentējama tīklošanās nozīme. Skolu, pedagogu, ekspertu tīkli ir nozīmīgs ideju un pieredzes resurss, izaugsmi veicinošu diskusiju platforma. Tie rada iespējas jomas profesionāļiem mācīties vienam no otra, pārņemt labās prakses un iedibina pamatus ilgtermiņa sadarbībai uz globālās tematikas bāzes.

Nevienā vecumā nav par agru un nav arī par vēlu nodarboties ar attīstības/ globālo izglītību. Par vienu un to pašu globālās izglītības tēmu iespējams sarunāties gan dažādos mācību priekšmetos, gan ar atšķirīga profila klausītājiem. Būtiskākais, kas jāatceras izglītoņam, – pat tad, ja tēmas ir identiskas, tieši konkrētā mērķgrupa nosaka mācīšanās mērķus, metodiskās pieejas, valodas un terminoloģijas lietojumu, nodarbībai atvēlēto laiku un apjomu.

Globālā tematika aicina uz metodisko daudzveidību. Tomēr izglītoņam jāņem vērā, ka krāšņa metodika nedrīkst aizēnot globālās izglītības saturu, tās galveno mērķi un būtību. Nereti ir grūti atturēties no cilvēciskās vēlmes apiet tādas “neērtas” tēmas kā, piemēram, sociālā nevienlīdzība vai netaisnīgas starpvalstu attiecības, to vietā iekļaujot spilgtus stāstus par tālām zemēm un kultūrām. Globālajiem procesiem gandrīz vienmēr ir komplekss raksturs.

Ir nepieciešama liela pedagoģiskā meistarība, lai skolēniem neveidotos “plakans” un virspusējs skatījums uz pasaules norisēm, lai nopietna cēloņsakarību analīze netiktu aizstāta ar kādu parādību ārējām, vieglāk pamanāmajām vai eksotiskākajām izpausmēm.

Te vietā ir atcerēties, ka tieši skolotāja ziņā ir modināt skolēna dabisko zinātkāri, lai vēlme izzināt, “pārkāpjot” pāri stundai atvēlēto minūšu “žogam”, aizved pie patstāvīgas mācīšanās.

Izglītības attīstības
centrs, Latvija

Projektā iesaistītie pedagogi praktiski vēl īpaši akcentē nepieciešamību globālo izglītību saistīt ar tradicionālo mācību procesu skolā. Piemēram, tālākizglītībasursos nepieciešams aktualizēt globālo tematiku, parādot tās klātbūtni izglītības saturu reglamentējošos dokumentos – mācību priekšmetu standartos un programmās, kā arī noslēguma pārbaudījumu un eksāmenu jautājumu saturā. Pedagogam ir nozīmīgi ieraudzīt arī attīstības tematikas saistību ar citām, viņam labāk zināmām izglītības dimensijām – vērtībuzglītību, pilsonisko izglītību, starpkultūru izglītību, kritiskās domāšanas prasmēm u. c. Skolotāji aicina izdevējus un autorus pēc iespējas vairāk globālās izglītības resursu publicēt apkopotā un sistematizētā veidā – mācību grāmatās un digitālajās platformās. Vitāli svarīga ir skolas administrācijas attieksme pret globālo jautājumu integrēšanu mācību saturā, audzināšanas darbā un skolas iekšējā vidē un kultūrā. Šajā ziņā liels atbalsts ir komandas darba pieeja – globālās izglītības interesentu kopienu veidošana, iekļaujot tajās gan skolotājus, gan metodiskā darba koordinatorus vai citus administrācijas pārstāvjus. Skolas ikdienā visorganiskāk globālā tematika ir integrējama klases audzinātajā darbā. Tādēļ īpaši būtiski resursi ir audzinātāja stundu paraugprogrammas, stundu plāni, darba lapas u. tml. Vēl pedagogi uzsver, ka īpaši liela nozīme ir darbam ar vecākiem. Vecāku kopiena nav viendabīga, tajā vērojams plašs izglītības līmeņa, vērtību un attieksmju diapazons. No vecāku vides šobrīd nenāk aktīvs pieprasījums pēc globālo jautājumu iekļaušanas. Tieši skola un skolotāji caur bērniem var izglītēt arī plašāku sabiedrību, radīt pieprasījumu pēc šāda veida zināšanām. Projekta pieredze liecina, ka veiksmīgs instruments šajā ziņā ir vecāku sapulces par globālās izglītības jautājumiem, publikācijas skolas un vietējos medijos.

Mondo, Igaunija

Projektā gūtās mācības

Projekta laikā NVO Mondo Globālās izglītības centrs izstrādāja mācību programmu "Globalizējošā pasaule", kas izmantojama arī kā mācību materiāls 35 stundu garam fakultatīvam kursam vidusskolas pēdējās klasēs. Mondo atbalstījis arī krievvalodīgos skolotājus globālo tematu pasniegšanā, kā arī strādāja, veidojot pieredzes apmaiņu globālās izglītības jomā starp Igaunijas un Latvijas skolām.

Te esam uzskaitījuši virkni vispārīgu mācību, kuras esam guvuši projektā, kā arī veidojot materiāla jauno struktūru un formātu. Šajā analizē izmantotām arī Tallinas Universitātes sociologa Pētera Vihmas darbu, jo viņš divas reizes veicis studentu aptauju par kursa ietekmi.

1. mācība

Veidojiet skaidras saites ar mācību programmu

Igaunijas skolotājiem, tāpat kā skolotājiem vairumā valstu, ir jāstrādā atbilstoši noteiktai mācību programmai, ko kopumā uzskata par pārāk pieblīvētu. Tāpēc kursa "Globalizējošā pasaule" programma piedāvā ideālu iespēju ieviest globālo izglītību vidusskolas pēdējās klasēs. Tā ir vienīgā vieta Igaunijas mācību programmā, kur tiek pieminēts termins "globālā izglītība".

Kurss sniedz pamatinformāciju par globālajiem izaicinājumiem, palīdz saprast mūsu saistību ar pārējo pasauli un meklēt risinājumus aktuālajām problēmām. Temati ir dažādi – sākot no procesiem cilvēku populācijā (iedzīvotāju skaita pieaugums, multikulturālas sabiedrības, bruņoti konflikti), līdz nabadzībai un attīstības jautājumiem, no ekonomiskās ražošanas un patēriņa līdz globālajām vides problēmām (klimata pārmaiņas, piesārņojums utt.). Lielāko daļu tematu iespējams saistīt arī ar citiem obligātajiem programmas kursiem. Kurss ir organizēts tādējādi, lai tas piedāvātu iespējas integrēt dažādus mācību priekšmetus, kurus atbalsta mācību programma.

Arī Pētera Vihmas veiktais novērtējums norāda uz pārklāšanos ar citiem kursiem. Divi temati – proti, nabadzība un cilvēktiesības – uzrādīja nedaudz augstāku korelāciju ar kursu. Šie rezultāti vedina domāt, ka tieši nabadzības un cilvēktiesību jautājumi ir temati, kuros notiek vismazākā pārklāšanās un kuri ir visvairāk atkarīgi no "Globalizējošās pasaules" kursa. Cilvēktiesības bija arī tas temats, par kuru skolēni atzina, ka viņiem ir vismazāk zināšanu (51 % vērtēja savas zināšanas par šo jautājumu kā "labas" vai "pietiekamas").

2. mācība

Piedāvāriet lielāku tematu un metožu izvēli

Tā kā jaunā mācību programma uzsver indivīda brīvību izvēlēties tematus, materiāla struktūra tika modificēta atbilstoši šai idejai. Jaunā kursa materiālu veido 4 tematiskie bloki un 25 apakštemati. Katram apakš tematam ir doti fona materiāli par svarīgākajiem jautājumiem, kā arī ir apkopoti uzdevumi un idejas par to, kā šo tematu apspriest ar skolēniem. Materiāls dod iespēju lemt par kursa konkrēto saturu sadarbībā ar skolēniem, atbilstoši viņu interesēm, kā arī izvēlēties konkrētajai klasei vispiemērotākās metodes.

Mondo, Igaunija

Iespiestā materiāla formāts veidots tā, lai daļu materiāla varētu atjaunināt un mapei varētu pievienot papildu materiālus. Tas ir noderīgi, jo temati ir ļoti aktuāli mūsdienu sabiedrībā un nepārtraukti tiek veidoti jauni, interesanti materiāli. Visas darba lapas ir pieejamas uz zibatmiņas, kas dod skolotājiem iespēju vajadzības gadījumā materiālus modificēt.

Aptauja atklāja, ka skolotāji, mācot “Globalizējošo pasauli”, izmanto daudzveidīgus materiālus un metodes: vispopulārākās ir filmas, darbs grupās, kā arī PowerPoint prezentācijas (tās izmanto vairāk nekā 70 % skolotāju); nedaudz mazāk pedagogu izmanto iespiestos materiālus un lomu spēles (50 % skolotāju). Skolotāji secinājuši (un skolēni to apliecināja), ka daudzveidīgās metodes padara kursu pievilcīgāku salīdzinājumā ar citosursos izmantotajām tradicionālākām metodēm.

Nemot vērā daudzās materiālu izmantošanas iespējas, nav pārsteigums, ka vairāki skolotāji izteica bažas par skolēnu vērtēšanu. Tieši tāpēc liels uzsvars likts uz tādas vērtēšanas sistēmas izveidošanu šim kursam, kas ļautu novērtēt ne tikai zināšanas, bet arī izpratni un aktivitāti. Sniegtas vadlīnijas septiņiem dažādiem kursa novērtēšanas veidiem, kurus iespējams arī kombinēt: 1. mācību dienasgrāmata vai mācību mape, 2. prezentācija, 3. plakātu kampaņa, 4. sociālā reklāma, 5. kursa nobeiguma eseja, 6. aktivitāte stundās, 7. aktivitāte ārpusstundu pasākumos (piemēram, filmu seansu organizēšana). Ir izveidota arī speciāla matrice atzīmju izlikšanai.

3. mācība

Paplašināt digitālo materiālu izmantošanu

Digitālo materiālu izmantošana ir Igaunijas pašreizējās izglītības politikas (Mūžizglītības stratēģija, 2015–2020) stūrakmens. Kaut gan “Globalizējošās pasaules” materiāls ir pieejams tradicionālajā – papīra formātā –, politika pieprasa, lai visas mācību grāmatas būtu pieejamas arī digitalizētā formātā. Tas nenozīmē grāmatu PDF formātā, bet gan jauna veida materiālu, kas izmanto lietotnes un piedāvā skolēniem mācībās izmantot savas IT ierīces.

“Globalizējošās pasaules” materiāla digitalizācijas process ir sācies un jau izraisījis lielu interesi skolotāju vidū. Tas paceļ jaunā līmenī kursa struktūru un vērtēšanu, piedāvājot vēl vairāk iespēju jaunu metožu un uzdevumu izmantošanai, balstoties individuālās interesēs, informācijas apmaiņai starp kursa dalībniekiem, diskusijām ārpus stundām utt.

P. Vihmas pētījumā gandrīz visi aptaujātie studenti (91 %) atbildēja, ka ārpus skolu programmas viņi kā vēlamo informācijas ieguves kanālu izvēlas internetu. Tāpēc nav pārsteigums, ka kursa kontekstā gan skolēni, gan skolotāji pauda ļoti pozitīvu attieksmi pret digitālo materiālu izmantošanu. Skolotāji internetā balstītajos materiālos saskatīja tādas iezīmes kā ērto novērtēšanu, izmantojot testus, iespēju uzdot patstāvīgu darbu, iespēju informāciju atjaunināt (vēlams, lai to veiktu materiāla izstrādātājs, piemēram, Mondo), kā arī videoklipu un filmu straumēšanu. Skolotājiem kopumā ir labas datorprasmes un pozitīva attieksme pret dažādu platformu un digitālu mācību līdzekļu izmantošanu, ja tajos ir ietverti jauni materiāli vai metodes. Daudzās intervijās skolotāji paskaidroja, ka vieglāk esot saprast jaunu platformu nekā gatavot kursa materiālus, izmantojot citus līdzekļus; tādējādi šajā ziņā internetā balstītus materiālus uzskata par efektīviem.

Mondo, Igaunija

4. mācība

Neaizmirstiet novērtēt aktivitātes

Viena skaidra mācība ir tā, ka aktivitātes ir regulāri jāvērtē, jo tas palīdz pārdomāt darba efektivitāti, kā arī veidot skolotāju un skolēnu vajadzībām atbilstošus materiālus. Mondo jau daudzus gadus regulāri veic sava darba ārēju novērtējumu, lai noskaidrotu, kas veido labu globālo izglītību, kā arī to, vai mūsu darbam ir tā ietekme, kādai, mūsaprāt, ir jābūt.

Tā kā kursa mērķis ir mainīt skolēnu attieksmi, tad šo centienu efektivitāti var mērīt ar skolēnu aktīvismu. Pētījuma rezultāti¹ liecina, ka ir četri aktīvisma veidi, kas korelē ar kursu apmeklējumu: dažu produktu boikotēšana (0,18), vēstuļu draugs no kādas attīstības valsts (0,15), ziedojumu vākšanas organizēšana (0,14) un pasākumu organizēšana (0,14). Kaut gan korelācija ir vāja, tomēr, domājot par kursa iedarbīgumu, tā ir iedrošinoša. Ir jāatzīmē, ka pastāv liela atšķirība aktīvisma iesaistē starp dzimumiem, jo varbūtība piedalīties kādā no šīm aktīvisma norisēm ir lielāka meiteņu vidū. Tāpat jāatzīmē, ka interese par politiku nav tieši saistīta ar dalību kursā.

Pētījumos esam izvirzījuši mērķi mērīt kursa dalībnieku attieksmes un salīdzināt ar tiem skolēniem, kuri kursā nepiedalās. Kursu apmeklējušie skolēni, pretstatā pārējiem skolēniem (korelācija 0,19), bija vairāk pārliecināti, ka viens indivīds var ietekmēt globālas problēmas. Šāds rezultāts pieļauj mērenu optimismu par to, ka kurss "Globalizējošā pasaule" varētu mainīt jauniešu attieksmes un vērtības.

Izmantojot Lidsas AIC izstrādātos vērtēšanas kritērijus, kopā ar skolotājiem ekspertiem esam izveidojuši dažādus modeļus "Globalizējošās pasaules" materiālā ietvertu dažādu kursu vērtēšanai. Skolotāji var patstāvīgi izmantot šos modeļus, lai novērtētu kursa ietekmi uz viņu skolēniem.

5. mācība

Piedāvāt papildu atbalstu krievvalodīgajiem skolotājiem

Pēdējo gadu laikā krievvalodīgie skolotāji pasīvāk apmeklējuši globālās izglītības apmācības un mazāk ietvēruši šos tematus savā darbā.

Lai palīdzētu skolotājiem un skolēniem saprast sarežģītus globālus tematus, materiāls ir iztulkots krievu valodā. Projekta mērķis bija arī atbalstīt krievvalodīgos skolotājus un dot viņiem iespēju dalīties savā mācīšanas pieredzē un metodēs. Arī saite starp Igaunijas un Latvijas skolotājiem tiek uzskatīta par motivējošu.

Globālās izglītības centrs arī nākotnē piedāvās skolotājiem apmācību krievu valodā, kā arī tulkos un adaptēs atbalsta materiālus skolām ar krievu mācību valodu.

¹ Līdzdalības "Globalizējošās pasaules" kursā iedarbība tika mērīta 2013. gadā, kā arī vēlreiz 2014. gadā – vienlaikus ar UNESCO skolu aptauju. Abos gadījumos ietekme tika mērīta, izmantojot gan kvalitatīvus, gan kvantitatīvus datus, aptaujājot viena vecuma skolēnus: gan tos, kuri bija apmeklējuši šo kursu, gan tos, kuri kursu neapmeklēja.

**Līdsas Attīstības
izglītības centrs,**
Apvienotā
Karaliste

Projekta pieredzē gūtās mācības un ieteikumi

Izglītība ir nozare, kurā notiek globāla mēroga konkurence. 2015. gada jūlijā Apvienotās Karalistes skolu ministrs Niks Gibss runāja par divām saistītām problēmām, proti, "mūsu ilgtermiņa izaicinājumu – ražīgumu", kā arī "prasmju trūkumu", un atsaucās uz neseniem pētījumiem, kuros atklājies, ka britu skolēni atpaliek no citu valstu skolēniem. "Matemātikā mūsu piecpadsmitgadīgie atpaliek no viņu vienaudžiem Šanhajā vidēji par 3 gadiem, un mēs esam vienīgā ESAO valsts, kurā jauniešu rakstpratība vai matemātiskās prasmes nav labākas kā viņu vecvecāku paaudzei." Skolas izjūt spiedienu "ražot" nākamo strādājošo paaudzi, kas spētu konkurēt globālajā ekonomikā.

Lai gan ir vispāratzīts, ka šim "globāli sagatavotajam" darbaspēkam nepieciešamas zināšanas par plašāko pasauli un mūsu pasauli veidojošajiem globālajiem procesiem, nav tikpat lielā mērā skaidrs, ko tas nozīmē attiecībā uz mācīšanu. Vai gatavojam jauniešus vienkārši būt par "labākiem ekonomikas faktoriem" vai būt aktīviem un atbildīgiem pasaules pilsoņiem?

Kaut kādā mērā šī diskusija ir politiska; tomēr tajā pastāv arī diezgan liela vienprātība, kas atspoguļojas vairākās Globālās izglītības pamatnostādnēs, kuras izveidojušas dažādas valstis, sākot ar Austriju un beidzot ar Austrāliju. 2015. gadā Amerikas Koledžu un universitāšu asociācijas izveidotajos "Ieteikumos par globālo izglītību" ir izvēlēta visai tipiska pieeja. Tajā teikts, ka "globālajai izglītībai vajadzētu nodrošināt, ka studenti

- kļūst informēti, atbildīgi cilvēki ar atvērtu domāšanu, kuri izprot daudzveidību plašā tās diapazonā;
- tiecas saprast, kā viņu rīcība ietekmē gan vietējās, gan globālās kopienas;
- neatliekamās un noturīgās pasaules problēmas risina sadarbojoties un taisnīgi."

Apvienotajā Karalistē globālo izglītību pasniedz jau vairāk nekā 40 gadus – gan dažādos veidos, gan zem dažādiem "nosaukumiem", piemēram, pasaules zinības, attīstības izglītība, globālā pilsonība, globālā izglītība. Globālās izglītības vērtība – kā tā bagātinājusi mācību programmu, bijusi stimuls skolēniem un sagatavojusi viņus izaicinājumiem aizvien sarežģītākā pasaulē – atspoguļojas dažādos skolotāju, skolēnu, direktoru, skolu inspektoru un politiķu izteikumos. "Tas bija lieliski, mēs esam par to sajūsmā, un bērni ir tik motivēti – viņiem tā patīk!" vai "Viņi visi ir patiešām aizrāvušies, jo tas viss ir par reāliem cilvēkiem un reālām lietām, kas ar tiem notiek." Šī ir tipiska skolu reakcija. Taču mazāk skaidrības ir par to, ko tieši skolēni mācās, kādā viedā "globālā mācību programma" maina viņu prasmes, zināšanas un izpratni, vai arī par to, kādā veidā globālā izglītība ietekmē viņu raksturu vai attieksmi.

Līdsas Attīstības izglītības centra (AIC) īstenotā projekta iecere bija izstrādāt "Globālās izglītības efektivitātes kritēriju" komplektu. Tālāk apskatīsim mācības, kas gūtas, izstrādājot šos letekmes novērtēšanas kritērijus, kā arī piedāvāsim virkni rekomendāciju.

Līdsas Attīstības
izglītības centrs,
Apvienotā
Karaliste

1. mācība

Ietekmes novērtējumam jābūt praktiskam un realizējamam

Skolotāji bija ieinteresēti paraudzīties uz viņu skolēnu izglītības kopainu un konstatēt, kāda ir šī temata vispārēja ietekme, taču mēs sastapāmies ar vairākiem šķēršļiem. Ietekmes novērtēšanas procesam, kas būtu izmantojams gan intensīvā pilotprojektā (kurā mēs varējām piedāvāt savu atbalstu), gan arī būtu "patstāvīgs" process, kuru skolām vajadzētu īstenot pašām, bija jāstrādā ar šiem šķēršļiem un bažām. Dalībnieku sniegtā atgriezeniskā saite norādīja, ka ietekmes novērtējumam jābūt

- praktiskam;
- ne pārāk laikietilpīgam;
- tādām, kas sniedz rīkus, ar kuriem ir viegli konstatēt, analizēt un pasniegt rezultātus.

Tāpat arī jābūt skaidrībai par to, kādā veidā rezultāti varētu uzlabot mācīšanu un mācīšanos, kā arī demonstrēt to vērtību, ko globālais skatījums devis skolēniem prasmju un izpratnes attīstības ziņā un ko Apvienotajā Karalistē dēvē par mācību programmas "sociālo, morālu, garīgo un kultūras" dimensiju. Jautājumus vajadzēja veidot tā, lai ar tiem varētu iegūt skolotājiem noderīgu informāciju.

2. mācība

Vērtēšanas (efektivitātes) kritēriju izstrāde

Mēs apsvērām to, kā izveidot vērtēšanas rīkus, kas būtu noderīgi skolotājiem, kuri strādā gan pamatskolas, gan vidusskolas līmenī. Abos līmeņos stundas itin bieži vērtē pēc prasmēm un ar konkrētiem tematiem saistītām zināšanām; taču, kaut arī tajos globālos elementus mēdz atzīt (vai tie ir paredzēti), tie ne vienmēr ir konkrēti nosaukti. Ir Globālās izglītības ietvarstruktūras, kuras cenšas atspoguļot galvenos tematus, un skolotāji var tās izmantot. Taču parasti tās skolotājiem sniedz tikai vispārēju priekšstatu par to, ko viņi varētu ietvert. Skolotājiem nepietiek laika vai "telpas domāt", lai izpētītu katru tematu un izdomātu, kā izveidot skaidrus, "labus" mācīšanās rezultātus. Mēs secinājām, ka vairumam skolotāju nepieciešams atbalsts, lai identificētu vai izstrādātu koncentrētu globālu tematu. Mēs secinājām, ka vislabāk realizējamu ietekmes novērtējumu veidot saistībā ar konkrētām stundām un ka skolotājiem ir nepieciešams vienkāršs, praktisks process, kā arī viegli izmantojami rīki.

Šīs analīzes rezultātā mēs izveidojām trīspakāpju procesu skolām. Pirmajā pakāpē skolotāji izmanto ietvarstruktūru, lai atrastu globālās izglītības jēdzienu, kas atbilst tai stundai vai tematam, kuru viņi vēlas apskatīt. Otrajā pakāpē strādājām kopā, lai formulētu skaidrus globālās mācīšanās rezultātus, kurus pēc tam varētu mērīt. Trešajā pakāpē mēs izstrādājām mācīšanās rezultātus balstītus vērtēšanas rīkus.

Jāsecina, ka procesa un vērtēšanas rīku komplekta izstrāde bija iedarbīgāka pieeja nekā vienkārši efektivitātes kritēriju komplekta izstrādē, kā bija iecerēts sākotnēji.

Līdsas Attīstības
izglītības centrs,
Apvienotā
Karaliste

3. mācība

Vērtējums – ceļš uz zināšanām. Nodrošināt atbilstošu atbalstu skolotājiem apmācību un mentoringa veidā

Lai izveidotu labus vērtēšanas rīkus, skolotājiem ir jādefinē skaidri globālās mācīšanās rezultāti. Lai to izdarītu, viņiem nepieciešamas laiks, telpa pārdomām, kā arī šo jautājumu pārzināšana, tāpēc šajā procesā ir svarīgi nodrošināt skolotājiem apmācību un mentoringu. Šāda apmācība un mentoringa ļauj skolotājiem iegūt zināšanas un pašpārliecību, lai savos darba plānos ietvertu globālās izglītības tematus, kā arī identificētu (globālās) mācīšanās rezultātus, kas atbilst stundas/darba plāna pamata tematam.

Kaut arī vairumam skolotāju Apvienotajā Karalistē ir labas zināšanas par daudziem jautājumiem, mēs konstatētājām, ka, tiecoties uz daudziem tematiem skatīties no tradicionālās sava priekšmeta perspektīvas, viņi ne vienmēr saskatīja globālās izglītības iespējas. Skolotāju apmācība un atsevišķu darbinieku mentoringa izrādījās efektīva atbalsta stratēģija. Ir būtiski saprast, ka skolotājiem šis ir ceļš uz praktiski pielietojamām zināšanām, – jo vairāk laika viņi var tam atvēlēt un jo vairāk tajā iesaistās, jo labāki ir rezultāti.

4. mācība

Iespējams, skolām var šķist, ka nav vērts ieguldīt pūles ietekmes novērtējumā; tāpat tās var raizēties arī par negatīviem rezultātiem

Mēs pamanījām, ka skolās ir tendence pieņemt, ka globālās izglītības rezultāti tiek sasniegti. Galu galā, globālo izglītību uztver kā daļēji brīvprātīgu darbību, kura dod noderīgu ieguldījumu, taču izpratne, kas tieši ir šis ieguldījums, bieži vien ir neskaidra. Kāpēc lai skolas šādā situācijā vēlētos uzzināt, ka šis papildu priekšmets, kuru tās ir brīvprātīgi uzņēmušas pasniegt, patiesībā dod negatīvus rezultātus?

Līdsas AIC Novērtējuma pilotprojekta rezultāti parādīja, ka dažās darba jomās bija nepieciešams izmaiņas. Saņemot atbalstu, skolotāji spēja apsvērt nepieciešamās pārmaiņas un mainīt savus darba plānus. Reizēm rezultāti atklāja, ka identificētie globālās izglītības rezultāti tika sasniegti, taču bija nepieciešamas citas izmaiņas, lai risinātu citus jautājumus, piemēram, aizspriedumainu attieksmi.

Mūsu ieteikums skolotājiem bija šāds: "Neuzskatiet par pašsaprotamu, ka mācīšanās rezultāti tiek sasniegti vai tiek sasniegti tādā veidā, kā jūs to sagaidāt."

5. mācība

Nodrošināt komandas vadītāju atbalstu

Ir labāk, ja Globālās izglītības ietekmes vērtējums ir integrēts skolas ierastajās vērtēšanas procedūrās, skolotājiem ir atvēlēts laiks un viņu darbs tiek novērtēts, lai tas nebūtu tikai kāds no personiskas ieinteresētības izrietošs papildinājums. Tas ļauj plānot un vērtēt globālās izglītības īstenošanu visā skolā. Ir jāpārliecina komandas vadītājus par labumu, ko tas dos skolēniem. Apvienotajā Karalistē tas izdosies tikai tad, ja komandas vadītāji redzēs ieguvumus attiecībā uz sekmēm, kā arī plašākiem izglītojošiem rezultātiem. Pilotprojekts atklāja, ka šajā ziņā iespējams vēl daudz darīt, it īpaši izstrādāt novērtējuma stratēģijas, kā arī šablonus atsevišķiem mācību programmas elementiem.

Ieteikumi globālajai izglītībai skolu mācību saturā – no translācijas uz transformāciju

Dr. sc. pol.
**Visvaldis
Valtenbergs,**
Vidzemes
Augstskolas
docents

Viņa Svētība Dalailama ir teicis: *“Šai planētai vairs nav vajadzīgi “veiksmīgi cilvēki”. Šai planētai ļoti nepieciešams vairāk miera nesēju, dziednieku, atjaunotāju, stāstnieku un visu veidu mīlētāju. Tai ir vajadzīgs, lai cilvēki savās vietās spētu labi dzīvot. Tai vajadzīgi cilvēki ar morālu drosmi, kuri vēlas vienoties cīņā, lai padarītu pasauli par apdzīvojamu un humānu. Šādām īpašībām ir diezgan maza saistība ar veiksmi.”*

Ar šiem vārdiem Dalailama mūs aicina izvērtēt izaugsmes pieejas, kas balstās tikai uz materiālistisku pasaules uzskatu un par galveno dzīves mērķi uzskata veiksmi karjerā un ar to cieši saistīto materiālu sasniegumu gūšanu.

Dalailamas teiktais saskan arī ar globālās izglītības vērtībām, jo arī globālā izglītība piedāvā attīstības un progresa daudzpusīgāku traktējumu, kurā liela nozīme ir apzināšanās spēju, pieņemšanas un līdzcietības spēju attīstībai.

Līdzīgu pieeju caur savu globālās pilsonības izglītību īsteno arī UNESCO¹, iekļaujot tādas kompetences kā zināšanas par globāliem jautājumiem un universālām vērtībām, piemēram, taisnīgumu, vienlīdzību, cieņu; izpratni par vairāku līmeņu identitātēm un kolektīvas identitātes potenciālu, kas pārsniedz individuālās kultūras, reliģijas, etniskās vai citas atšķirības, piemēram, sajūtu par piederību kopējai cilvēcei, cieņu pret dažādību; prasmi domāt kritiski, sistēmiski un radoši, pieņemot dažādas perspektīvas; sociālās prasmes, piemēram, empātiju, spēju risināt konfliktus, komunikācijas prasmes, spēju tikloties un sadarboties ar atšķirīgas izcelsmes un kultūras cilvēkiem; spēju rīkoties kopīgi un rast globālus risinājumus globālām problēmām.

Šīs kvalitātes nav iespējams attīstīt vienvirziena zināšanu apguves procesā. Tāpēc arī globālā izglītība nevar būt tradicionālā izglītība. Tās gala mērķim jābūt nevis vienkārši zināšanu translācijai, bet gan personības transformācijai.

Transformācija nepieciešama, lai izrautos no vairākām ļoti spēcīgām ilūzijām – pirmām kārtām jau no tās, ka jādzīvo egocentriski, noslēgti un ka šajā pasaulē dažādās valstīs dzīvojošajiem cilvēkiem nav nekā kopīga. Nesenās diskusijas par bēgļu uzņemšanu Latvijā parādīja šādu ilūziju noturību.

Par personības transformāciju liecina tas, ka indivīds ir ne tikai attīstījis spēju praktiski izmantot iegūto informāciju, bet arī pilnīgi mainījis perspektīvu, jeb vārda tiešā nozīmē “pamodies”. Saskaņā ar Tobinu Hārtu² (2014) mācīšanās ir sešu pakāpju process, kas sākas ar informācijas uzņemšanu un beidzas ar pamošanos.

1. Informācija. Zināt

2. Zināšanas. Tieša pieredze, kas izmanto informāciju, lai to praktiski pielietotu.

3. Inteligence. Tiek kombinētas intuitīvās un analītiskās izziņas pieejas.

¹ UNESCO. (2014). Global Citizenship Education: Preparing learners for the challenges of the 21st century. <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002277/227729E.pdf>

² Hart, T. (2014). Integrative Mind: Transformative Education for a World on Fire. London: Rowman & Littlefield Publishers.

4. Saprātne. Spēja saredzēt ar savas sirds acīm.

5. Gudrība. Spēja savienot patiesību ar ētiku (to, kas un kā ir pareizi).

6. Transformācija. Pamošanās.

Pašreizējās izglītības sistēmas sasniegumi pamatā aprobežojas ar pirmajām divām pakāpēm. Lai pasaulē notiktu pozitīvas izmaiņas, ar to ir par maz.

KĀ PANĀKT TRANSFORMĀCIJU?

Lai tiektos uz personības transformāciju caur izglītību, Vidzemes Augstskolā un Biznesa vadības koledžā par ceļa rādītāju esam izvēlējušies vienkāršotu četru pamata inteliģenču modeli, kurā kombinētas intelektuālās, emocionālās, fiziskās un garīgās inteliģences attīstīšanas tehnikas.

- *Intelektuālā inteliģence* ir saistīta ar cilvēka spēju racionāli domāt un ietver matemātiskās un verbālās inteliģences.
- *Emocionālā inteliģence* ļauj pārvaldīt sevi un attiecības ar citiem.
- *Fiziskā inteliģence* ir saistīta ar spēju izjust un prasmīgi izmantot savu ķermeni.
- *Garīgā inteliģence* palīdz atrast ceļu uz sevi, rīkoties saskaņā ar viedumu un līdzietību.

Mēs ticam, ka laimīga dzīve ir iespējama, ja šīs inteliģences tiek līdzsvarotas un katras inteliģences attīstīšana notiek, izmantojot specifisku tehniku kopumu. Lai arī līdzsvarota tehnika izmantošana vēl ir tālu no pilnības, mūsu pieredze kopumā ir pozitīva. Tas atbalsojas arī augstajos absolventu nodarbinātības rādītājos. Mūsdienų darba devēji absolventu intelektuālās spējas uztver kā pašsaprotamas, bet tieši emocionālā un garīgā inteliģence kļūst par priekšrocību darba tirgū.

Lai panāktu izmaiņas mācīšanās, mēs aktualizējam arī **pāreju uz rezultātos balstītu apmācību modeli**, kurā studiju laiks tiktu izmantots iespējami lietderīgi, apgūstot sava uzņēmuma vai jauna produkta izveidei nepieciešamās praktiskās zināšanas. Tāpat pakāpeniski **mēģinām studiju procesā izmantot simulācijas spēles un caurviju tēmas**, lai veicinātu mācīšanos reālās dzīves procesiem pietuvinātās situācijās.

TEĀTRĪ SVARĪGĀKAIS IR AKTIERI UN SKATĪTĀJI, BET SKOLĀ – PEDAGOGI UN SKOLĒNI

Ja lūkojamies no plašākas perspektīvas, globālā izglītība ir izglītības virziens, kas sagatavo jauniešus dzīvei globalizētajā pasaulē. GI veido prasmes un kompetences, kuras nepieciešamas dzīvei sarežģītajā un dinamiskajā mūsdienų pasaules sabiedrībā. GI ir iesaistošs un atraktīvs izglītošanas procesa īstenošanas veids, kas ļauj apgūt jaunas prasmes un zināšanas.

Izglītības sistēmas reformu kontekstā daudz lielāku atbalstu vajadzētu sniegt tieši izglītības īstenošanas līmenim, kurā svarīgākais ir skolu atvērtība globālajai dimensijai, pedagogu un skolu administrācijas gatavība iekļaut GI mācību saturā, ārpusstundu pasākumos un iestāžu darba kultūrā.

Britu izglītības eksperts lords Kenets Robertsons³ salīdzina izglītības procesu ar teātri, kura dziļāko būtību veido aktieri un attiecības ar auditoriju. Savukārt citām personām – rekvizitoriem, gaismotājiem, scenāriju autoriem, režisoriem un pat teātra ēkai ir tikai sekundāra loma. Reformējot izglītības sistēmu, mēs pārāk daudz pūļu veltām ar mācīšanos tieši nesaistīto aspektu pārveidošanai. Jābeidz satraukties par izglītības reformām un atbilstoši jāmotivē pedagogi un skolas, kas ievieš uzlabojumus mācīšanās.

Diemžēl diskusija Latvijā par skolu slēgšanu un atalgojuma modeli degradē pašreiz valstī iegūstamās izglītības vērtību. Daudzi vecāki lūkojas uz ārzemēm, lai gan vairākās skolās un augstskolās strādā izcili dažādu vecumu pedagogi. Pieaugot vecāku interesei par savu bērnu vispusīgu attīstību, Latvijā populārāki kļūst dažādi alternatīvie izglītības virzieni. Tas ir spēcīgs signāls mainīties sistēmai. Diskusijā par izglītības reformām saturiskie jautājumi ir atstāti tālākajā plānā, tomēr ar saturu saistītie jautājumi ir svarīgākie.

Būtu nepieciešams iekļaut globālo tematiku pedagogu profesionālās pilnveides programmu saturā.

Jāmeklē iespējas nepastarpinātas globālās pieredzes iegūšanai, piemēram, iesaistoties starptautiskos projektos vai uzturot neklātienas saziņu ar kolēģiem no citām valstīm.

Personiskie novērojumi sarunās ar pedagogiem rāda, ka globālās izglītības īstenošana ir atkarīga no pedagoga iekšējās motivācijas, pieredzes un vērtībām. Visticamāk, tā arī noteiks, cik liela būs globālās izglītības virziena rezonanse plašākā sabiedrībā.

³ Ken Robertson (2013). How to change education. TED Talks. Pieejams: <https://www.youtube.com/watch?v=BEsZOnyQzxQ>. Aplūkots 05.06.2015.

Martina Pavličkova,
Globālās izglītības centrs "OnEarth",
Čehijas Republika

Globālā izglītība praksē

Esmu iesaistīta globālajā izglītībā desmit gadus, un to, raugoties no čehu viedokļa, varētu uzskatīt par diezgan ilgu laiku, taču, piemēram, no īru, britu vai austriešu skatpunkta šis laikposms varētu šķist īss. Tik un tā darba ziņā šie bijuši manas dzīves labākie gadi. Esmu pieredzējusi neticamu ar globālo izglītību un starptautiskās tirdzniecības jautājumiem saistītu NVO skaita pieaugumu (piemēram, *Fair Trade* vai tādas kampaņas kā *Clean Clothes Campaign* (Kampaņa par tīrām drēbēm), *Living Wage* (Iztikai pietiekama alga)). Es lepojos, ka esmu bijusi daļa no tā. Tas tikai nostiprina manu pārliecību, ka ikvienam indivīdam var būt svarīga loma, mainot pasauli ap sevi. Mēs to varam. Pirmais solis ir tam noticēt.

Kad mani lūdza uzrakstīt rekomendācijas skolotājiem, skolām un GI praktiķiem, es mazliet vilcinājos. Kas es tāda esmu, lai dotu padomus par šo tematu? Vai tad nav labāku ekspertu, kas varētu to darīt? Taču apdomājusies es sapratu, ka pēdējie desmit gadi pavadīti nepārtraukti mācoties par dažādiem globālās izglītības aspektiem un ka šajā ceļojuma posmā varu dalīties savās domās un idejās, kaut arī pats ceļojums turpinātos vēl pārdesmit gadu. Lūdzu, uztveriet manas rekomendācijas kā ļoti subjektīvas! Varbūt citi GI praktiķi varētu tām nepiekrīst, taču es ceru, ka daži no maniem ieteikumiem jūs iedvesmos vai vismaz izraisīs jautājumus un diskusiju, un es par to tikai priecāšos!

Rekomendācijas skolotājiem un skolām

TIKTIES UN DALĪTIES

Tikšanās ar citiem skolas skolotājiem un dalīšanās ar savām idejām, bažām un vēlmēm attiecībā uz globālo izglītību varētu būt ļoti labs sākumpunkts. Ikviens var dalīties savā pieredzē par to, kā integrēt globālos tematus un principus ikdienas mācību darbā. Jūs varat kopā noskaidrot, kas jums stundās izdodas labi, ko vajadzētu uzlabot un kā pietrūkst. Piemēram, varat izvirzīt šādus jautājumus:

- *Vai palīdzat saviem skolēniem kļūt par pasaules pilsoņiem? Kādā veidā? Ko nozīmē būt "pasaules pilsonim"?*
- *Vai mācāt savus skolēnus cienīt atšķirīgo un izjust empātiju pret citiem cilvēkiem?*
- *Vai esat palīdzējuši saviem skolēniem saprast, kādā veidā viņi ir savstarpēji saistīti ar cilvēkiem, kuri dzīvo tūkstošiem kilometru attālumā? Vai jūsu skolēni apzinās, kādā veidā mēs ietekmējam citu cilvēku dzīves kvalitāti?*
- *Vai jūsu skolēni kādreiz ir analizējuši kādas konkrētas vietējas vai globālas problēmas cēloņus un sekas?*
- *Vai esat kādreiz aicinājuši savus skolēnus padomāt par kādu vietēju vai globālu "ķibeli", ko viņi gribētu palīdzēt atrisināt? Vai jūsu skolēni ir kādreiz rīkojuši kādu vietēju akciju, lai padarītu šo problēmu redzamāku, kā arī veicinātu domāšanu par to?*

- *Vai savās stundās cenšaties attīstīt skolēnu pašefektivitāti? Vai jūsu skolēni uzskata, ka viņi spēj panākt pārmaiņas un ka būt aktīvam ir ieguldītā laika un enerģijas vērts?*
- *Vai jūsu skolēniem ir iespēja attīstīt kritiskās domāšanas prasmes? Vai savās stundās apzināti strādājat ar vairāk nekā tikai vienu skatījumu uz problēmu? Vai jūsu skolēni strādā ar nestandarta viedokļiem? Vai viņi spēj saskatīt kopainu?*

Jo vairāk jautājumu tiek izvirzīts, jo labāk. Tāpat arī lūdziet cits citam sniegt konstruktīvu atgriezenisko saiti, jo tas var palīdzēt jums profesionāli pilnveidoties. Ja iespējams, vienojieties tikties regulāri, lai varat informēt citus par to jauno, ko esat izmēģinājuši savā darbā. Iedvesmojiet cits citu, dodiet cits citam padomus, esiet komanda!

KARTĒJIET UN PLĀNOJIET!

Tiklīdz esat izlēmuši pievērsties globālajai izglītībai sistemātiskāk, ir labi sākt plānot. Ko vajadzētu apsvērt pirms plāna izstrādāšanas?

Izvērtējiet valsts vai skolas mācību programmu. Kādas iespējas piedāvā oficiālie dokumenti? Vai tie dod iespēju iekļaut mācībās globālo izglītību?

Izvērtējiet arī savas stundas. Vai ir iespējams globālo dimensiju ieviest uzreiz (piemēram, piedāvājot vairāk jautājumu un vairāk skatījumu)? Vai arī jāsāk no nulles un jāpārskata priekšmeta vispārējie mērķi un saturs? Vai ir iespējams mainīt jūsu pasniegšanas veidu, paliekot mācību priekšmeta ietvaros? Piemēram, ieviešot vairāk kritiskas pieejas, vairāk globālu tematu, vairāk koncentrējoties uz skolēnu prasmju un vērtību attīstīšanu, nosakot globālās izglītības rezultātus par prioritāti.

Ja iespējams, domājiet par mācīšanu un mērķiem ilgtermiņā. Ir pierādījies, ka lielāko daļu globālās izglītības mērķu ir visai neiespējami sasniegt pāris stundās. Rūpīga plānošana ir pirmais solis un panākumu atslēga. Taču, kad sāksiet mācīt atbilstoši plānam, neuztveriet to kā kaut ko sastingušu un galīgu. Plānu jebkurā brīdī var adaptēt atbilstoši kontekstam vai jūsu vai skolēnu vajadzībām.

APKOPOJIET RESURSUS UN IDEJAS

Jūs varat izveidot gan reālu, gan virtuālu globālās izglītības resursu bibliotēku. Tās var būt īstas grāmatas, mājaslapas, videoklipi, tiešsaistes resursi, stundu plāni. Tie vienmēr noder. Daudzus tiešsaistē pieejamos resursus var lejupielādēt bez maksas.

PIEDALĪETIES MĀCĪBU PASĀKUMOS UN KONFERENCĒS

Tikšanās ar vienādi vai līdzīgi domājošajiem vienmēr iedvesmo, un tas var būtiski palielināt motivāciju nodarboties ar globālo izglītību. Turklāt, lai saprastu tik sarežģītu jēdzienu (un globālā izglītība neapšaubāmi tāda ir), vajadzēs daudz laika un diskusiju ar citiem skolotājiem, pasniedzējiem vai ekspertiem. Ir daudz pieeju globālajai izglītībai, un jo vairāk no tām jūs iepazīsiet, jo vieglāk jums būs izveidot savu, personisko versiju. To versiju, kas jums ir saprotama un spēj mainīt veidu, kā jūs mācāt, rezultātā veidojot jūsu skolēnus par pasaules pilsoņiem.

LAI RUNĀ DARBI

Protams, ikviens piekritīs, ka tas ir pašsaprotami. Un tomēr mēs mēdzam aizmirst, cik tas ir svarīgi, tāpat kā to, cik uzskatāmas ir mūsu vērtības, cik daudz acu vērota ikdienā ir mūsu uzvedība un rīcība. Mēs esam paraugi. Ja mūsu darbi atšķiras no mūsu vārdiem, ja neesam pietiekami īsti, skolēni to saprot. Attiecībā uz visu, kam ticam, ir pamatoti sākt pašiem ar sevi.

NEAIZMIRSTIET IESAISTĪT VECĀKUS

Vecākiem vienmēr ir būtiska loma jūsu skolas dzīvē. Viņiem ne tikai ir jāzina, ko viņu bērni mācās un kam tas noder, bet viņiem vajadzētu arī dot iespēju piedalīties jūsu aktivitātēs, piemēram, pieņemot lēmumus par skolas dzīvi, izsakot ierosinājumus, palīdzot, cik vien tas ir iespējams. Nebaidieties atvēlēt viņiem vairāk telpas. Beigu beigās jūs jutīsities labā ziņā pārsteigti, redzot, cik skolēnu vecāki ir izpalīdzīgi un cik laba sadarbība jums izveidojusies.

Rekomendācijas skolotājiem un praktiķiem, kuri paši veido savas GI stundas

PADARIET TĀS BŪTISKAS SAVIEM SKOLĒNIEM

Ja nolemjat iepazīstināt savus skolēnus ar dažiem globāliem jautājumiem, tad rūpīgi apsveriet, kā tos skaidri saistīt ar skolēnu dzīvi, lai šī problēma nešķīstu izolēta vai skolēni to neuztvertu kā tādu, kas atrodas tūkstošiem kilometru attālumā un nekādi nav saistīta ar viņu dzīvi. Piemēram:

- atrodi vietējās paralēles vai aicini skolēnus tās atrast;
- uzdodiet skolēniem noskaidrot šīs problēmas cēloņus un sekas. Tāpat viņi var meklēt arī iespējamus risinājumus. Tā kā vairums globālo problēmu ir savstarpēji saistītas, skolēni noteikti atradīs kopainā arī paši sevi;
- izmantojiet šo problēmu, lai attīstītu skolēnu dzīves prasmes, spējas un kompetences. Piemēram, lai attīstītu viņos empātiju un solidaritāti, tam jāvelta ievērojama stundas daļa. Skolēni var noskaidrot, ko šie jēdzieni viņiem nozīmē, un runāt par konkrētiem gadījumiem un pieredzi no savas dzīves, bet globālā problēma var kalpot par stimulu.

DOMĀJIET PAR MĒRĶIEM

Nenoliedzami – faktiskās zināšanas un informācija ir visa pamats. Pirms izdarīt izvēli, ir noderīgi uz brīdi apstāties un atrast atbildes uz šādiem jautājumiem: Kāpēc jums šķiet, ka šī informācija skolēniem ir svarīga? Kā šī informācija var ietekmēt viņu dzīvi? Ko jūs ar to vēlaties panākt? Kas ir informācijas avots? Vai kaut kā pietrūkst? Vai kāds varētu tam iebilst? Kāpēc viņi tam nepiekrītu? Esiet godkārīgi un izvīriet augstus mērķus. Piemēram, izvēlieties analīzei tādu informāciju un gadījumus, kas palīdzēs skolēniem saprast nevienlīdzību un varas attiecības pasaulē. Lai izvairītos no neobjektivitātes, noteikti jāpiedāvā pēc iespējas vairāk skatījumu uz problēmu. Jāņem vērā ne tikai informācijas un faktu izvēle, bet arī kognitīvie procesi. Vai vēlaties, lai skolēni tikai kaut ko iegaumē, vai arī to izprot, analizē, deducē, inducē, izklāsta savu viedokli, pamatojot to ar argumentiem, utt.? Ko viņiem vajadzētu stundā darīt? Ko tieši vajadzētu darīt

viņu smadzenēm? Visbeidzot, globālajā izglītībā skolēnu prasmju, attieksmju un vērtību attīstīšana ir tikpat svarīga kā kognitīvie mērķi.

AIZMIRSTIET "VIENĪGĀS PAREIZĀS ATBILDES" PIEEJU

Protams, uz dažiem jautājumiem ir pareizās atbildes. Tās pastāv! Bet cik tās ir svarīgas, kad vēlaties, lai jūsu skolēni izaug par pasaules pilsoņiem?

Pieprasot vienu pareizo atbildi vai vienu pareizo viedokli, pastāv risks, ka skolēni baidīsies kļūdīties. Tad viņi izvēlas klusēt, aktīvi neiesaistīties stundā. Viņi var domāt, ka viņu uzskati nav vēlami, netiek uzskatīti par pareiziem.

Reizēm ir ļoti svarīgi uzdot skolēniem jautājumus par faktiem (uz kuriem, bez šaubām, ir viena pareiza atbilde), bet kopumā šādiem jautājumiem nevajadzētu dominēt pār jautājumiem, kas liek skolēniem pamatīgi domāt un analizēt, izsecināt, argumentēt, atsaukt atmiņā kādu pieredzi, definēt jēdzienus, paskaidrot savus pieņēmumus utt. (kā minēts iepriekš). Visi šie jautājumi attīsta skolēnos 21. gadsimtā nepieciešamās prasmes.

Patiesībā vislabākie jautājumi ir skolēnu pašu jautājumi. Tie palielina viņu motivāciju pētīt un uzzināt vairāk.

Vai ir arī tādi viedokļi, kurus var uzskatīt par nepareiziem? Kādi ir argumenti, kuros tie balstās?

Pēdējā doma: globālie jautājumi var būt ārkārtīgi sarežģīti, un bieži vien ir daudz "spēlētāju", kuru intereses mēs varam zināt, bet varam arī nezināt, tāpēc robežšķirtne starp faktu un viedokli, subjektīvo un objektīvo utt. var būt ļoti trausla.

NEIZGUDROJIET RITENI NO JAUNA

Jau ir "izgudrotas" neskaitāmas izglītības metodes, pieejas, rekomendācijas, stundu plāni. Tie ir ne tikai izgudroti, bet arī izmēģināti un pārbaudīti. Autori noteikti priecātos, ja viņu idejas un pieredze iedvesmotu arī citus. Nav nekā sliktāka par lielu pūļu, laika un enerģijas ieguldīšanu tādā rezultātā, ko neviens nelieto vai pat nepiemin. Nebaidieties izmantot citu paveikto. Šajā ziņā kopēšana ir ļoti ieteicama!

MĀCĪTIES DAUDZVEIDĪGOS KONTEKSTOS

Mācīšanās parasti asociējas ar soliem un klasi, taču, ja apdomāsi, kad, kur un kādā veidā jūs paši esat dzīvē visvairāk iemācījušies, konteksti varētu izrādīties ļoti dažādi. Soli un tāfeles ne vienmēr garantē to, ka mācīšanās notiek. Jūsu skolēni var "nopietni" iemācīties kaut ko noderīgu, piemēram, ārpus skolas, gatavojot pasākumu vietējā sabiedrībā vai organizējot kādu vietējo akciju – izplānojot to, sadarbojoties ar citiem, pārvarot šķēršļus, risinot problēmas, rakstot oficiālas vēstules, rakstot blogu, izgatavojot plakātus, citādi radoši izpaužoties. Mācīšanās var notikt, apmeklējot vietējo bibliotēku, bērnu namu, policijas iecirkni, izstāžu centru, bērnu slimnīcu, kopienu dārzu, godīgās tirdzniecības veikalu. Vai arī pāris stundu veicot brīvprātīgā darbu! Ir jācenšas maksimāli izmantot katru pieredzi!

... šo sarakstu varētu turpināt. Es uzskatu, ka visbūtiskākais ir sirds. Tāpēc mans pēdējais padoms ir: "Ja darīsiet tā, kā sirds jums liek, viss būs kārtībā!"

Projektā “Globālā dimensija sociālo zinātņu mācību priekšmetos” tapušie resursi.

Pieejami lejupielādei <http://www.globalaizglitiba.lv/globala-dimensija/projekta-izdevumi/>

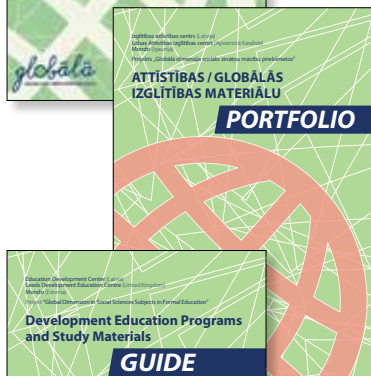

ZIŅOJUMS par attīstības/globālās izglītības aspektu izpēti sociālo zinātņu mācību priekšmetos

Ziņojumā analizēta globālās dimensijas klātbūtne Latvijas, Igaunijas, Apvienotās Karalistes un 10 citu Eiropas Savienības valstu formālajā izglītībā, apkopoti izglītības politikas ekspertu un skolotāju viedokļi, labās prakses piemēri, sniegts redzējums iespējamās globālās izglītības nākotnes scenārijos. Ziņojums sagatavots latviešu un angļu valodā.

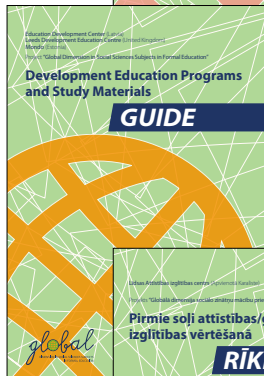
Attīstības/globālās izglītības materiālu PORTFOLIO

Portfolio publicēti aktivitāšu piemēri attīstības/ globālajā izglītībā dažādām tēmām. Aktivitātēm sniegts metodikas apraksts “soli pa solim”, darba lapas un daudzveidīgi uzdevumi. Portfolio sagatavots latviešu valodā, ietverot Igaunijas partnera MONDO materiālus krievu valodā, kas piemēroti darbam ar mazākumtautību skolēniem.

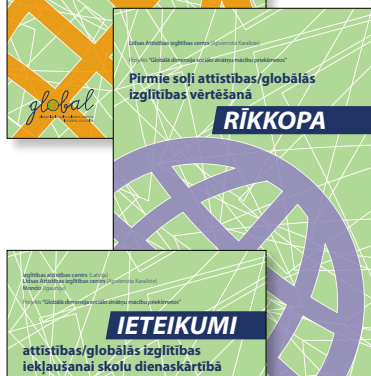
Development Education Programs and Study Materials GUIDE

Vadlīnijās lasāmi attīstības jomas ekspertu viedokļi par attīstības/ globālās izglītības nozīmi. Iekļauti Latvijas un Igaunijas izstrādātie attīstības/ globālās izglītības programmu mācību materiālu piemēri. Publicēta Latvijas pieredze globālās dimensijas integrēšanā skolu praksē. Vadlīnijas sagatavotas angļu valodā.

RĪKKOPA “Pirmie soļi attīstības/ globālās izglītības vērtēšanā”

Rīkkopa, balstoties savā pieredzē, sagatavojis Līdsas Attīstības izglītības centrs (Apvienotā Karaliste). Izdevumā rodamas idejas, kā vērtēt globālās izglītības procesa kvalitāti un ietekmi, sniegts ieskats vērtēšanas procesā dažādās globālās izglītības tēmās. Rīkkopa pieejama latviešu un angļu valodā.

IETEIKUMI attīstības/globālās izglītības iekļaušanai skolu dienaskārtībā

IETEIKUMI sniedz projekta pieredzē balstītus ieteikumus globālās dimensijas efektīvai iekļaušanai formālajā izglītībā. IETEIKUMU izstrādē piedalījās globālās izglītības praktiķi un eksperti no Latvijas Izglītības attīstības centra, Latvijas globālās izglītības skolu tīkla, Latvijas Vidzemes Augstskolas, Igaunijas Mondo, Lielbritānijas Līdsas Attīstības izglītības centra, Čehijas NaZemi. Izdevums pieejams latviešu un angļu valodā.

“Globalizējošā pasaule”

Globālās izglītības materiāli, kurus izdevis mūsu projekta partneris – NVO Mondo (Igaunija). Igaunijas nacionālā izglītības programma vidusskolēniem satur 35 stundu izvēles kursu ar nosaukumu “Globalizējošā pasaule”. Kurss sniedz pamatinformāciju par globālajiem izaicinājumiem, palīdz izprast mūsu saistību ar pārējo pasauli un rast risinājumus pašreizējām problēmām. Izdevums pieejams krievu un igauņu valodā.

Krievu valodā pieejams:

<http://mondo.org.ee/wp-content/uploads/2014/02/GM-rus.pdf>

Igauņu valodā:

http://mondo.org.ee/wp-content/uploads/2014/02/GM_est.pdf

PROJEKTU "GLOBĀLĀ DIMENSIJA SOCIĀLO ZINĀTŅU MĀCĪBU PRIEKŠMETOS"

(Nr.DCI-NSAED /2012/280-401) īsteno Izglītības attīstības centrs sadarbībā ar **Lidsas Attīstības izglītības centru** (Apvienotā Karaliste), **Mondo** (Igaunija) un **Britu padomi** Latvijā no 2013. gada janvāra līdz 2015. gada decembrim.

Projekta mērķis ir veicināt sabiedrības interesi un līdzdalību attīstības/globālajā izglītībā (AI/GI) un sekmēt sabiedrības izpratni par attīstības jautājumiem, īpašu uzmanību pievēršot jauniešu izpratnei par savstarpējo mijiedarbību pasaulē, kā arī atbalstot jauniešu aktīvu darbošanos taisnīgākas, vienlīdzīgākas pasaules labā.

Projekta specifiskie mērķi ir ieviest AI/GI tēmas sabiedrības dienas kārtībā; sadarboties ar izglītības politikas veidotājiem, lai integrētu AI/GI formālajā izglītībā sociālo zinātņu mācību priekšmetos; izstrādāt AI/GI programmas un mācību materiālus; izstrādāt AI/GI efektivitātes kritērijus; veidot sadarbības tīklu starp AI/GI ekspertiem no dažādām projekta valstīm – Latvijas, Igaunijas, Apvienotās Karalistes un citām Eiropas valstīm.

Projekta galvenās aktivitātes:

- pētījuma veikšana par attīstības/globālās izglītības (AI/GI) situāciju sociālo zinātņu mācību priekšmetos;
- AI/GI programmu un mācību materiālu izstrāde, ietekmes novērtēšana un skolēnu/jauniešu forumu organizēšana;
- AI/GI programmu un materiālu multiplicēšana, izplatīšana Latvijā, Igaunijā, Apvienotajā Karalistē un citās Eiropas Savienības valstīs;
- publicitātes pasākumi.

Projekta mērķauditorija ir skolēni, jaunieši, pedagogi, izglītības politikas veidotāji un citi izglītības speciālisti.

Plašāk par projektu mājaslapā: www.globalaizglitiba.lv

Projekta īstenotāji:

Izglītības attīstības centrs (Latvija), www.iac.edu.lv
Kontaktpersona – projekta vadītāja *Iveta Vērse*, iac@latnet.lv

Lidsas Attīstības izglītības centrs LEEDS DEC
(Apvienotā Karaliste), www.leedsdec.org.uk
Kontaktpersona – *Adam Ranson*, adam@leedsdec.org.uk

Mondo (Igaunija), www.mondo.org.ee
Kontaktpersona – *Johanna Helin*, johanna@mondo.org.ee

Britu padome Latvijā, www.britishcouncil.lv